

CENAB ŞEHABEDDİN

(2 Nisan 1871 - 13 Şubat 1934)

Doç. Dr. Celâl TARAKÇI

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Plevne'de şehit düşen binbaşı **Osman Şehabeddin Bey**'in oğlu olan **Cenab**, Manastır'da doğdu. On-
dan bahseden kaynaklar doğum tarihini 1870 veya 1871 olarak gösteriyor-
lar. Kendisi, **Filorinalı Nazım Bey**'e bu hususta şöyle diyor: «1286 veya
1287 senesinde olacak, Manastır'da doğdum. Hânemiz Hâmamönü Mahal-
lesi'nde idi. Vâlîdem O, Fransa-Avusturya Muharebesinde doğdu diyordu.
Herhalde Martın 21. pazar günü tulû'dan iki saat evvel»¹ 21 Mart 1286
Cumartesiye, 21 Mart 1287 ise pazara denk geliyor. Şu halde O, 21 Mart
1287 (2 Nisan 1871) tarihinde doğmuş oluyor. **Cenab, Filorinalı Nazım
Bey**'e babasının ölümü üzerine İstanbul'a geldiklerini, o zaman altı ya-
şında olduğunu söylüyor. Osmanlı-Rus Savaşı 24 Nisan 1877'de başlamış,
bu savaş içinde Birinci Plevne Zaferi 20 Temmuz 1877, İkinci Plevne Za-
feri de 30 Temmuz 1877'de kazanılmış. Durumu bu bakımdan değerlendi-
rince de onun 1871'de doğduğu kanaatine varırız.

İstanbul'da Balat civarında Dırağman Mahallesi'ndeki evlerine yerle-
şen **Cenâb'ın** ailesi onu Tophane'de Mekteb-i Feyziyye'ye verdi. Burada
bir yıl okuduktan sonra Eyyüb Askerî Rüşdiyyesi'ne geçer. 1880 yılında
buradan mezun olur. Kura ile Tıbbîye idâdisi'ne gider. İki yıl idâdi'de
okur. Sonra Askerî Tıbbîye'nin beşinci sınıfına alınır. 1889 yılında doktor
yüzbaşı olarak mezun olur. Kendi ifâdesine göre birincilikle mezun olduğu
için, mezuniyetinden 9 ay sonra cild hastalıkları üzerinde ihtisas yapmak
üzere, devlet tarafından, Paris'e gönderilir. Paris'te dört yıl kalır.

Avrupa dönüşü «bir müddet Haydarpaşa Hastahânesi'nde hekimlik
yaptıktan sonra Karantina İdaresi'ne geçti.»² Mersin ve Rodos'ta Karan-
tina doktoru olarak çalışır. 1896 yılında Sıhhiye Müfettişi görevi ile Cid-
de'ye gönderilir. 1898'de **Cenâb** Cidde'den merkez müfettişliği vazifesi ile
İstanbul'a döner. «Bir aralık Suriye Vilâyeti Sıhhiye Reisliği'nde bulundu-

tan sonra, 1908'de Meclis-i Kebîr-i Sıhhî azâlığı ve Dâire-i Umûr-ı Sıhhîye Müfettişliği ile tekrar İstanbul'a döndü.³ Birinci Cihan Savaşı başlangıcında kendi isteği ile emekliye ayrıldı (1914).

Emekliye ayrıldığı yıl «Darülfünûn Edebiyat Fakültesi Lisan Şubesi Fransızca tercüme müderrisliğine tayin edilmişti. İki ay sonra Garb Edebiyatı müderris vekili oldu. ... 30 Mayıs 1335 (1919)'da Darülfünûn Osmanlı Edebiyat Tarihi Müderrisliğine tayin edildi.»⁴

Darülfünûn'daki görevi esnasında bir gün derste Yunanlıları övüp millî mücâdeleyi yeren sözler sarf ettiği ileri sürülerek talebeler nümayişler yaptı. Nümayişler Cenab ve bazı arkadaşlarının istifalarına kadar (1922) devam etti. Gerçi Cenab, kendisine isnâd edilen sözleri söylemediğini, iddia edildiği gibi «bir cinâyet-i lisânîye»⁵ işlemediğini ileri sürdüyse de kâr etmedi. İstifa etmek zorunda kaldı. Bundan sonra resmî bir görev almadı. Kısmen inzivâyâ çekildi. Yazı hayatıyla uğraşmaya başladı. Sıkı çalışma, yalnızlığa itilme onu yıprattı. Nihâyet 13 Şubat 1934 yılında kalp krizi geçirerek vefat etti. Bakırköy mezarlığına defn edildi.

Cenab, üç kere evlenmiş. Bu evliliklerden altı çocuğu olmuştur. Hanımları; **Âtiye**, **Nâciye**, **Aziz**. Çocukları : **Destine**, **Şadman**, **Reşika**, **Adnan**, **Şivezat**, **Rasim**.

Yazı Hayatı : **Cenâb Şehâbettin**, **Filorinalı Nâzım Bey**'e yazı hayatına başlaması hususunu şöyle anlatıyor :

«İlk şiirim, bir gazeldi. Saâdet gazetesinde basılmıştır. Bir mısraı hatırımdadır :

Gamze-i hâzır-cevâbından cevâb ister, cevâp!

O vakit 14 yaşında filândım.

Saâdet'ten evvel, —elyevm istinâf a'zasından mazûl— Âsım Bey «Şafak» risâlesini çıkarırdı. Orada «perestiş» redifli bir gazel neşr olunmuştu. Ben de ona bir nazîre yazdım. Onu neşr etmediler. Gazelinizi aldık, neşirde ma'zûruz dediler. Çünkü matlaı şu idi :

Etmekte cihân halkı çelipâyâ perestiş

Etmez mi gönül bir büt-i tersâyâ perestiş

İşte bu! Halbuki cihan halkının çelipaya perestiş etmesi, o zaman İslâmîyet'e dokunmuş, neşr etmediler. Sonra ilk neşr edilen gazelim, işte o saâdet gazetesindeki idi.»⁶

Sadettin Nüzhet, Cenâb'ın «perestiş» gazelinin **Şeyh Vasfî**'ya nazire olduğunu, matlâının değiştirilerek Saâdet'te yayınlandığını söylüyor.⁷ Gerçi Cenâb'ın «Nazire-i Gazel-i Şeyh Vasfî» isimli ve «perestiş» redifli bir ga-

zeli Saâdet'te yayınlandı (nr: 308 3 Ocak 1886). Fakat Şafak'ta **Şeyh Vasfı**'nın «perestiş» redifli gazeli yoktur. Şafak, C : I, nr: 4, s. 78-79'da **Mehtmet Celâl**'in «perestiş» redifli bir gazeli vardır. Bu gazelin bir beyti şudur :

Mihrâb-ı dü ebrûnu gören millet-i İsâ
Eyler mi kılîsâda çelipâyâ perestîş

Bu beyit Cenab'ın mahzurlu görülüp yayınlanmayan beytini hatırlatıyor. 1984'e kadar, Cenâb'ın ilk yayını, kendinin de ifade ettiği gibi Saâdet'te yayınlanan şiiri (nr: 282, 3 Aralık 1885) biliniyordu.

1984'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları arasında yer alan «**Cenab Şehabeddin'in Bütün Şiirleri**» s. 48 ve buna dayanarak adı geçen eseri yayınlayanlar arasında bulunan **Prof. Dr. İnci Enginün**, bir başka eserinde **Cenâb'ın** ilk şiirinin, «İmdâdü'l-Midâd»da yayınlanan «Nazire-i Gazel-i Muallim» olduğunu kaydediyor.⁸ Bu hüküm, bizce bir yanıldır.*

Cenâb, 1886 yılında, onbeş günlük «Sebat» adlı dergiyi **Leskovikli Hayrettin Nedim** ile birlikte çıkarmıştır. Bu dergi 13 sayı çıkmıştır.

(*) İmdâdü'l-Midâd, onbeş günde bir yayınlanan bir mecmuadır. İlk nüshası 9 Kasım 1885 tarihini taşır. Bu mecmua altı nüsha çıkmıştır. İçindeki yazılar incelenince bu açıkça görülür. Adı geçen şiir, mecmuanın 239 uncu sayfasindedir. Bu, altıncı nüsha demektir. Bunun tarihi 21 Ocak 1886 yapar. Şu halde, başka bir vesika bulunana kadar, biz yine, Cenab'ın ilk şiiri olarak Saâdet'in 282. sayısında yayınlanmış olan «Gazel»ini kabul edeceğiz.

Cenab'ın yıllar itibarıyla yayınlanan şiir ve nesirleri ile bunların sayılarını bir tablo halinde sunalım :

Yıl	Yayın Organı	Nesir	Şiir
1885	Saâdet	1	1
1886	Saâdet	4	12
1886	Sebat	—	11
1886	Gülşen	—	4
1886	İmdâdü'l-Midâd	—	1
1887	Armağan Dağarcığı	—	1
1887	Saâdet	—	1
1889	Muhit	—	1
1894	Mektep	—	4
1894	Hazine-i Fünûn	—	5
1894	Maârif	—	5
1895	Malûmat	—	5
1895	Hazine-i Fünûn	—	16
1896	Mektep	5	34
1896	Servet-i Fünûn	15	20
1896	Maârif	—	1
1897	Mektep	6	6
1897	Servet-i Fünûn	26	17
1897	Mütalaa	—	2
1897	Ma'lûmât	1	—
1898	Servet-i Fünûn	5	9
1900	Servet-i Fünûn	—	3
1902	Ma'lûmât	—	5
1903	Ma'lûmât	—	1
1903	Musavver Terakki	—	1
1908	Demet	—	1
1908	Mehâsin	—	1
1908	Âşiyân	4	3
1908	Servet-i Fünûn	3	—
1908	Tanin	15	—
1908	Kalem	2	—
1908	Hürriyet	1	—
1909	Servet-i Fünûn	2	—
1909	Kalem	4	—

Yıl	Yayın Organı	Nesir	Şiir
1910	Donanma	—	1
1910	Servet-i Fünûn	1	—
1911	İçtihad	—	2
1911	Ay	—	1
1911	Servet-i Fünûn	—	1
1911	Şehbâl	—	1
1912	İçtihad	—	1
1912	Şebtâb	—	1
1912	Rübâb	—	1
1912	Hak Gazetesi İlâvesi	—	1
1912	Hak	17	—
1913	İçtihad	1	1
1913	Donanma	—	1
1913	Rübâb	—	1
1913	Büyük Duygu	—	1
1914	Donanma	—	2
1914	İçtihad	13	—
1914	Tasvîr-i Efkâr*	9	—
1915	Tasvîr-i Efkâr	22	—
1915	Donanma	13	—
1916	Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası	—	2
1916	Tasvîr-i Efkâr	35	—
1916	Darü'l-fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmûası	1	—
1917	Tasvîr-i Efkâr	2	—
1918	Hadisat	28	—
1918	Sabah	10	—
1918	Tasvîr-i Efkâr	1	—
1919	Peyâm (edebî ilâve)	12	—

(*) Tasvîr-i Efkâr'ın bazı nüshaları Tasfir-i Efkâr olarak çıkmıştır.

Yıl	Yayın Organı	Nesir	Şiir
1919	Servet-i Fünûn	9	—
1919	Yeni Gün	1	—
1920	Peyâm-Sabah*	49	—
1920	Şebâb	1	—
1921	Peyâm-Sabah	100	1
1922	Peyâm-Sabah	95	—
1922	Sabah	13	—
1924	Servet-i Fünûn	6	—
1924	Süs	12	—
1924	İkdam	1	—
1925	Servet-i Fünûn	46	5
1925	İkdâm	19	—
1926	Servet-i Fünûn	7	—
1927	Servet-i Fünûn	15	—
1927	Güneş	6	—
1932	Yolların Sesi	5	—
1933	Yolların Sesi	8	—
1933	Cumhuriyet	1	—
1933	Anayurt	1	—

Bu yazılar yanında **Cenab** bazı kitaplar da yayınladı. 1887'de, daha önce yayınladığı şiirlerden bir seçme yapar ve bunlara 7 şiir katarak **T â m â t** adıyla bastırır.

1908'de **Hac Yolunda** isimli seyahat yazılarını kitaplaştırır.

1915 yılında makalelerinden bir bölümü **Ev-râk-ı Eyyâm** ismiyle neşreden **Cenab**, 1917'de **Köreb**e piyesini, makale ve vecizelerinden oluşan **Nesr-i Harb**, **Nesr-i Sulh** ve **Tiryaki Sözleri**'ni bastırır. 1919'da da **Avrupa Mektuplarını** kitaplaştırır.

(*) Bu gazeteden bahsedenler Onu «Peyam-ı Sabah» olarak kaydediyorlar. Bize göre bu doğru değildir.

15 Zilkade 1331 (16 Ekim 1913) tarihinde ilk sayısı yayınlanan Peyam gazetesi, 392 inci sayısından itibaren, 3 Eylül 1889'da yayın hayatına giren Sabah gazetesinin 10822 nci sayısı ile birleşir. Bu sayıdan itibaren tek gazete olarak yayını sürdürür: Peyam-Sabah. Peyam-Sabah'ın nüshalarının arkasında Peyam, Sahibi-i İmtiyaz: Ali Kemal; Sabah, Sahibi-i İmtiyaz: Mihran, yazılıdır.

Birleşen bu iki gazete kendi sayılarını devam ettirmişlerdir. Bu beraberlik nr: 1356 (11786)'ya kadar devam etti. 1356 Peyam'ın, 11786 ise Sabah'ın sayısını gösterir. Bu sayıdan sonra Peyam yayını durdurur. Sabah ise 1838 inci sayıya kadar devam eder.

Yalan, Küçük Beyler adlı basılmamış tiyatro eserlerinin de sahibi olan **Cenâb**, 1926 ve 1927 yıllarında Servet-i Fünûn'da **Shakespeare** hakkında yazmış olduğu yazıları geliştirerek 1931'de «**Vilyem Şekspiyer**» ismiyle bastırdı.

Şiirlerini «Evrak-ı Leyâl» ismi altında yayınlamayı arzu eden **Cenab**, bu isteğini yerine getirememiş. Ölümünden sonra **Sadettin Nuzhet Ergun**, 1934'te, **Cenâb Şahabeddin, Hayatı ve Seçme Şiirleri** ismiyle bir kitap yayınladı.

1984 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları arasında çıkan «**Cenab Şahabeddin'in Bütün Şiirleri**»nde Cenâb'ın yayınlanmış 203 (5176 mısra), yayınlanmamış 80 şiiri (1508 mısra) ile bitmemiş şiirler, beytler ve mısralar (2778 mısra) yer almaktadır. 1908'den sonra şiirden çok nesir yayınlayan Cenâb, aslında şiiri bırakmış değil, O, hayatının sonuna kadar şiirle meşgul olmuştur. Evrakı arasında bulunup İstanbul Üniversitesi'nce yayınlanan kitapta yer alan şiirler incelenince bu, açıkça görülür.

Cenab'ın Şiiri :

Cenab'ın İstanbul'daki evi **Şeyh Vasfi**'nin tekkesine çok yakındı. Onunla tanıştı. **Şeyh Vasfi** vasıtasıyla **Muallim Nâci**'yi tanıdı. **Cenâb**, bunların dışında, **Nasuh Efendizâde Mustafa Âsım Efendi**'den de, şiirin teknik konularıyla ilgili bilgiler aldı.

Nâci'nin etkisi altında şiire başladı. Bu devredeki şiirlerinin çoğunu **Nâci Efendi**'ye yazdığı nazire ve tahisler teşkil eder. Zamanla **Nâci** etkisinden kurtulur. Fakat **Recaizâde Ekrem** ile Hâmid'in etki alanına girer **T â m â t**'taki şiirler incelenince bu söylediklerimiz açıkça görülür.

Fransa'da edebiyatla da uğraşan **Cenab**, orada kendisinden edebiyat dersi aldığı Gaulois gazetesi yazarlarından **Charles Brevet**'den «bir manzûmenin elfâz ile resm edilen bir levha» olduğunu öğrendi. Yurda döndükten sonra şiirini yavaş yavaş bu doğrultuda geliştirir.

Cenâb, Fransa'dayken «Fransız şairlerinin genç yaşlılarıyla münasebette» bulunduğunu «**Charles Guérin** ile çok beraber» olduğunu söylüyor.⁹

Cenab, Fransa dönüşü yazdığı ve Mektep, Hazine-i Fünûn, Maârif, Malûmat'ta yayınladığı şiirlerinde önce anlatım tarzı ve muhtevâda sonra da nazım şekillerinde değişiklik yapmıştır.

Cenâb, artık, hiçbir şaire benzemiyor. Kendine has yolu bulmuştu. Onun şiirleri **Tevfik Fikret** tarafından övülür. **Cenab** da **Servet-i Fünûn** hareketine katılır.

Cenab'a karşı olanlar onun şiirlerinin anlaşılmadığını ileri sürüyor. Kullanmış olduğu kelime ve terkiplerin farklılık göstermesi karşısında ona edebî zevkte düşüş anlamına gelen «dekadan» dediler.

Servet-i Fünûncular, bir bütün halinde, sanat anlayışlarını savunmaya başladılar. Bu arada **Cenâb**, **Servet-i Fünûn**'da : «Yeni Elfaz», «Yeni Tabirat», «Dekadizm» ve «Senbolizm Nedir?» isimli yazılarıyla kendini savunmuş ve edebî anlayışını ortaya koymuştur. Zamanın değişmesiyle sanat anlayışlarında da değişiklik olabileceğini, dünkü kelime ve tabirlerin yerine yenilerinin konulabileceğini ileri sürüyordu.

«Sâat-ı Semen-fâm», «tûf-ı tesliyet» «nâ-yı zümürüt», «çeng-i müzehheb» ve «ûd-ı mükevkeb» gibi terkipleri hoş karşılamayanların, sanatın bakış açısıyla dikkatlere sunulunca, tenkitlerinin yerinde olmadığını anlaşılabileceği görüşünü taşıyan **Cenâb**, kendi şiirinin asrın anlayışına uygun olduğunu savunuyor.

Şiirin ahengine de çok önem veren Cenab, ahengi temin bakımından hece ölçüsünü değil, aruz veznini tercih etmiştir. Bütün şiirlerini aruzla yazmış, heceyi küçümsemiştir.

Osmanlıca'yı savunmuş. Dilin sadeleşmesine karşı çıkmış. Fakat zamanla, kendi şiirlerinde de sadeleşmenin etkilerinden kurtulamamıştır. Yayınlanmış şiirlerinin en sonuncusu olan «Senin İçin» (**Servet-i Fünûn**, nr : 1502, 21 Mayıs 1341/1925) dil açısından incelenirse bu bakımdan vardığı nokta açıkça görülür.

Cenâb, vezin ve kafiyenin sağladığı ahenkle yetinmedi, kelimelerin istifinden doğan derûnî ahengi sağlamaya çalıştı. Her şiirinde değilse de bir çoğunda bu hususta başarı sağlamıştır.

Cenâb, şiirin gayesinin güzellik olduğunu söylüyor. Ona başka görev yüklemiyor. «Âsâr-ı san'at —güzel bir çiçek, Venüs'ün bî-nazîr sinesi gibi— bana zevk vermeli, nasihat değil, hamiyet hiç...» diyor. Şiir hamiyet kulağı ile değil sanat kulağı ile dinlenir. Siyaseten parlak olabilecek fikirler sanat açısından ehemmiyetsizdir. Siyaset gereği sanat eserine zarar verilemez. Şiir, siyaset kanaat uğruna fedâ edilemez. «Hûbb-i vatan başka, selâmet-ı zevk başka... Bunlardan biri behemehâl diğerini tard etmez.»¹⁰

Tabiatı canlı kabul eden **Cenâb**, «rûh-ı kâinat» fikrine inanır. Eşyâda, diğer sanatkârlardan farklı renkler görür. Eşyaya ruhî haller izâfe eder.

Şiirinde tabiat, kadın ve aşk temaları yanında zaman zaman dinî duygulara da yer verir. Subjektif bir tabiat anlayışı olan şair, kadını hep aynı gözle görmez. Onun aşkı da farklılık arzeder. Aşka hep aynı gözle bakmaz. Hayatını idare eden şüphecilik en samimî olması gereken aşk karşısında da onu etkiler.

Cenab'ın Nesri :

Devrinin sanat anlayışı açısından değerlendirilince, Servet-i Fünûn edebiyatının mâhir bir şairi olarak kabul edilebilen **Cenâb**, aynı zamanda güçlü bir nesir ustasıdır.

Cenâb, güzel nesri seviyor. Bu, edebî nesirdir. «Elhân-ı Şita» şairi, âdi nesirden olduğu gibi nazma benzeyen nesirden de hoşlanmaz. Ayrıca nazım ve nesrin, güzellik şartları ve ahenk temin yollarının büsbütün farklı olduğuna inanır. Fesahat kaidelerine uygun yazılan, «ittirad» dan kurtulmayan, söylediğini «vuzuh»la anlatan ve bizi bizden alamayan nesirlerden hoşlanmaz.

Nesir hem bir güfte hem de bir bestedir. Bu iki özelliği haiz olmayan nesir, sanat eseri sayılamaz, güzel olamaz.

Dil kaidelerine uygun yazılan yazılar doğru olabilir fakat «güzel yazmak» sadece «doğru yazmak» demek değildir. Yazının güzel olabilmesi için yalnız doğruluk yetmez. Dil kaideleri yanında nesrin de «mazbût kaideleri» olmalı.

Her şeyden önce nesirle uğraşmak, ciddi olarak uğraşmak, gerekir. Sabırla ve senelerce çalışmayı devam ettirmeden hiç bir muharrir edebî nesirler vücûda getiremez. Bu hususta **Taine** onbeş, **Balzac** ve **Zola** ise yirmi yılı göze almak gerektiğini ısrarla belirtiyorlar. Bizde, bu hususta, sebat gösterenlerin yokluğu edebî nesrin yokluğunu doğuruyor. Şimdi, **Cenab**'ı dinleyelim : «Kelime aramak, sıfat aramak, fiil aramak, bulduklarından memnun olmayarak diğerlerini, sonra onları da beğenmiyerek başkalarını, daha başkalarını, daima fikre, ifâde edilmek istenilen şeye nazaran daha münasiplerini aramak, buluncaya kadar düşünmek, sonra cümlelerin, uzunluklarını, okuyucuya yapacağı tesirleri, dinleyicilere vereceği «zevk u ıztırâbı ölçmek, tartmak, hesâb etmek ve ona göre bir cümleden kesmek, ötekine ilâve etmek... Daha sonra ittirâdı yok etmek için iki cümlede aynı faili kullanmamak, birbirini takib eden cümleleri aynı sığa ile kapamamak, müsbet menfi, istifham, hitâb, istiğrak»ı dikkatle kullanmak, nöbetleşe her şekle başvurarak okuyucuyu «aynı edatın tekerrürü ile yor-

mamak...»¹¹ Bu görüşler üzerinde düşününce, «edebî nesr»in kolay olmadığı anlaşılır.

Nesrin esrarını öğrenmek, bilmek yetmez. Sanatkâr, acele etmeden sabırla kozasını örmeli, yazacağını düşünmeli, derin derin, uzun uzun düşünmeli, çünkü tecrübe edilmiştir ki, bu tarz bir düşünme fikre parlaklık, kalem kuvvet verir.

Edebî nesirde başarılı olmak isteyen sanatkâr her şeyden önce geniş bir kelime hazinesine sahip olmalı. Sonra bunları «nesr-ı edebî» kaidelerine göre birleştirip terkipler, cümleler meydana getirmeye çalışmalı.

Cenâb'a göre edebî nesri vücûda getirebilmek için, bazı ölçülere ihtiyaç vardır. Edebî nesrin kaidelerini toplayıp bir «mecelle-i kavâid» vücûda getirmeli. Edebî nesir bir sanat eseridir. «Kaydsız kaidersiz sanat olamaz. Hürriyet-i mutlakayı san'at reddeder.»¹²

Sanat eserlerine «vehbî» olan ilhâm ve dehâet ile «kesbî» olan fen ve hüner vücûd verir. Sanatkâr olabilme kabiliyeti ile doğanlar çalışmazlarsa, bir kaideye uygun çalışmazlarsa kabiliyetlerini geliştiremez ve verimli kılamazlar. Güzel, ahenkli eser vücûda getirebilmek için biz, önce kaideleri «tedvin» etmek sonra bu kaidelere uyararak eserler ortaya koymaya çalışmalıyız. **Cenâb** diyor ki : «Diyeceksiniz ki, bu kadar kuyud altında yazı yazmak bir kalem işkencesi olmaz mı? Belki öyle olur amma san'at güçlûkle kaimdir.»¹³

1908 yılından sonra daha çok nesir yazan Cenâb'ın bu sahadaki eserleri, edebî tür olarak «seyahat, tenkîd, tiyatro ve inceleme» , olarak sınıflandırılabilir. Dinî, siyasî, edebî, içtimaî ve tarihî sahalarla ilgili fikirlerini dile getirdiği yazılarını, şekil bakımından, «makale, müsahabe, mektup, fıkra ve vecize» bölümlerine ayırmak mümkündür.

Fikir ağırlıklı cümlelerle ördüğü yazılarını yer yer his ve hayalle de süsler. Onun yazılarını okurken düşünen bir kafa ve duyan bir kalble karşı karşıya olduğumuzu anlarız.

Dil ve üslûbu, şiirinde olduğu gibi, zamanla, sadeleşme, anlaşılma açısından olgun bir seviyeye ulaşmıştır. Bununla beraber onun nesri, kaide ve kelime bakımından, Arapça ve Farsça'dan yararlanmış. Nesrinin bu özelliğine işaret edenler, onun, yer yer, eski münşilerimizden **Veysi** ve **Nergisi**'yi taklid ettiğini söylüyorlar.¹⁴ Fakat bu görüş sahiplerinin örnek olarak gösterdiği «Hac Yolunda» isimli eser bile **Veysi** ve **Nergisi**'nin üslûbuna benzemez. Üslûb açısından bunlar arasında bir karşılaştırma yaparsak bunu açıkça görürüz. Cenab, sanat anlayışı olarak güzeli elde etmeye

çalışıyor. Bunun için bazan «tekellüf»e baş vuruyor. Fakat onun «tekellüf»ü **Veysi** ve **Nergisi**'lerinkine ulaşmıyor. O, «tekellüf»ü gaye değil bir vasıta olarak kullanıyor. Halbuki **Veysi** ve **Nergisi**'lerde «tekellüf» gayeleşiyor.

Cenâb'ı Veysi ve **Nergisi**'lerin mukallidi olarak gösteren **Sadeddin Nuzhet Ergun**, yukarda adı geçen eserinin bir yerinde bu hükmünü biraz yumuşatıyor : «**Cenâb** ne garb nâsirlerinin ne de şark münşilerinin doğrudan doğruya mukallidi olarak kalmamış, yazılarında mümtaz bir şahsiyet göstermeğe muvaffak olmuştur.»¹⁵

Cenâb, dil, edebiyat ve sanatın genel meseleleri üzerinde düşünen, devrinin anlayışını bilen, bu anlayışa uygun olarak gününü değerlendiren bir sanatkârdır. O, sanatı üzerinde düşünen insandır.¹⁶

Cenâb, seyahat edebiyatımızın olgun eserlerini vermiştir. Gezip gördüğü yerlerin tabîî, tarihî ve beşerî durumunu edebî nesirle okuyucuya sunmuştur. Hac Yolunda, Âfâk-ı Irak, Avrupa Mektupları ve Suriye Mektupları isimli seyahat yazıları üzerine henüz tarafsız, ilmî bir inceleme yapılmamıştır.

Âfâk-ı Irak 13 yazı halinde, 20 Nisan 1914 - 18 Mart 1916 tarihleri arasında Tasvîr-i Efkâr gazetesinde, Suriye Mektupları da 10 mektup halinde 8 Ocak 1334-1918 - 8 Şubat 1334-1918 tarihleri arasında Sabah gazetesinde yayınlanmıştır. Her ikisi de kitap haline getirilmemiştir.*

Hikmet Dizdaroğlu,¹⁷ **Dr. Veli Behçet Kurdoğlu**,¹⁸ ve **Mustafa Kutlu**,¹⁹ Âfâk-ı Irak'ın kitap haline getirildiğine işaret ediyorlar ki, doğru değildir.

Siyasî görüşlerinde zaman zaman yanılan, sanatta millî dil ve hece veznine sıcak bakmayan **Cenâb**, bütünüyle reddedilemez. Onun birçok görüşünden bugün bile yararlanmak mümkündür. Yeter ki, eserleri ilmî metotla incelenip fikirleri objektif olarak ortaya konulsun. **Cenâb**'ı bütünüyle reddedenler hissî ve subjektif davranıyorlar. Çok kimse, kendine yer etmek için ona hücum etmiştir. **Cenâb**'ın yabancı kültürün etkisinde kaldığı doğrudur. Fakat millî görüşleri, hayalleri ve duyguları da vardır. Ne yazık ki, bu yönü henüz ortaya konulmamıştır.

(*) **Prof. Dr. İnci Enginun**, **Cenâp Şahabettin** isimli eserinde diyor ki: «**Cenâp**'ın iz bırakmamış olan Âfâk-ı Irak adlı bir eseri daha vardır. Sabah gazetesinde «Suriye Mektupları» adı altında yayımlandıktan sonra kitap haline getirilmiştir.» (s. 31) Sayın Enginun, her halde, sehven bu hükmü varmıştır.

DİP NOTLAR

1. Sûs, nr: 23, 30 Teşrin-i evvel, 1923.
2. Dr. Veli Behçet Kurdoğlu. Şair Tabibler, İstanbul, 1967, s. 322.
3. Prof. Kenan Akyüz, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, II. bs. Ankara, 1958, s. 265.
4. Sadettin Nüzhet Ergun, Cenâb Şehabeddin. Hayatı ve Seçme Şiirleri, İstanbul 1934, s. 64, 69.
5. Cenâb Şehabeddin, Redd u Tekzib, Peyam-Sabah, nr: 1198 (11628) 4 Nisan 1338-1922.
6. Sûs, nr: 23, 30 Teşrin-i evvel 1923.
7. Sadettin Nüzhet Ergun, a.g.e., s. 7.
8. Prof. Dr. İnci Enginun. Cenâb Şehabettin, Ankara, 1989, s. 6.
9. Sûs, nr: 23, 30 Teşrin-i evvel 1923.
10. Cenâb Şehabeddin. Ođluma Altıncı Mektup, Evrâk-ı Eyyam, İstanbul 1331 (1916), s. 295-296.
11. Cenâb Şehabeddin. Mülşkilât-ı Nesriye, Servet-i Fünûn, nr: 910, 23 Teşrin-i evvel 1324 (1908).
12. Cenâb Şehabeddin, Nesrin Kavaidi, Peyam-Sabah, nr: 1099 (11599), 26 Kânun-ı evvel 1337-1921.
13. Sadettin Nuzhet Ergun a.g.e., s. 49.
14. Sadettin Nuzhet Ergun a.g.e., s. 49.
16. Bu hususta geniş bilgi şu eserde verilmiştir : Doç. Dr. Celâl Tarakçı, Cenâb Şehabeddin'de Tenkid, Eser Matbaası, Samsun 1986, XVI+324 s.
17. Cenâb Şehabettin, Hayatı, Sanatı, Eserleri, 2. bs. Varlık Yayınevi, İstanbul 1964, s. 21.
18. Şair Tabibler, İstanbul 1967, s. 323.
19. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Cenâb Şehabeddin maddesi.